

ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНЕЗИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

GENESIS INTERNATIONAL LAW OF TOURIST SERVICES

Савченко В.А.,

викладач кафедри міжнародного права

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Стаття присвячена дослідженню генези міжнародних актів, які мають безпосереднє відношення до регулювання туристичних послуг. У статті розкрито зміст основних положень низки міжнародно-правових актів. Зокрема проаналізовано положення Резолюції Конференції ООН з міжнародного туризму і подорожей, Манільської декларації зі світового туризму, Документу Акапулько та ін.

Ключові слова: туристичні послуги, Манільська декларація зі світового туризму, Документ Акапулько, Хартія туризму, Кодекс туриста.

Статья посвящена исследованию генезиса международных актов, которые имеют непосредственное отношение к регулированию туристических услуг. В статье раскрыто содержание основных положений ряда международно-правовых актов. В частности проанализированы положения Резолюции Конференции ООН по международному туризму и путешествиям, Манильской декларации по мировому туризму, Документа Акапулько, Хартии туризма и Кодекса туриста и др.

Ключевые слова: туристические услуги, Общая резолюция Конференции ООН по международному туризму и путешествиям, Манильская декларация по мировому туризму, Документ Акапулько, Хартия туризма, Кодекс туриста.

The article deals with analysis of genesis international assembly in sphere of tourist services. The article describes contents of major provisions of rows international acts. The article deals with analysis of Manila Declaration of World Tourism, Acapulco Document, Charter of tourism and Tourist Code, Hague Declaration of Tourism, Osaka Declaration of Tourism etc.

Key words: tourist services, Manila Declaration of World Tourism, Acapulco Document, Charter of tourism, Tourists Code.

Постановка завдання. Міжнародний туризм і туристичні послуги з ХХ ст. стають об'єктом міжнародного регулювання. За вікову історію формування міжнародно-правових інститутів, що регулюють правовідносини з надання туристичних послуг, за допомогою міждержавної співпраці у сфері туризму було прийнято велику кількість міжнародно-правових актів, пов'язаних з цією сферою. Основний вплив на становлення та розвиток правовідносин з надання туристичних послуг здійснили укладання міжнародних договорів та розробка національного законодавства у сфері надання туристичних послуг.

Серед основних міжнародно-правових документів, що регулюють правовідносини з надання туристичних послуг, найважливішим слід назвати Загальну резолюцію Конференції ООН з міжнародного туризму і подорожей, яка проходила у Римі 21 серпня – 5 вересня 1963 р. Резолюцію можна вважати вищою правового регулювання туристичних послуг на міжнародному рівні.

На конференції були розглянуті такі питання, як умови розвитку співробітництва у міжнародному туризмі, у тому числі про участь країн у реалізації спільних проєктів, надання консультативної допомоги, підготовці виконавців туристичних послуг, обмін інформацією, правове забезпечення іноземних туристів та надання рекомендації для всіх країн щодо спрощення формальностей для іноземних туристів [1, с. 20].

Загальна резолюція Конференції ООН з міжнародного туризму і подорожей стала першим кроком у розвитку правовідносин з надання туристичних послуг. Цей документ став першим в історії, у якому було визначено, що сфера надання туристичних послуг є однією з основних і бажаних видів діяльності людини та заслуговує на схвалення з боку всіх народів та урядів. У Резолюції було наголошено на важливому соціальному та культурному значенні правовідносин з надання туристичних послуг для взаємовідносин між країнами та збереження миру. Актуальним на той час було положення щодо запобігання дискримінації, заснованої на релігійних, расових або політичних міркуваннях. Римська конференція ООН підтвердила актуальність прийняття подальших міжнародних нормативно-правових актів і стала для них важливою основою.

Першим спеціальним міжнародно-правовим актом, присвяченим правовідносинам з надання туристичних послуг, стала Манільська декларація зі світового туризму, прийнята на Всесвітній конференції з туризму, яка проходила в Манілі 27 вересня – 10 жовтня 1980 р. У Декларації було закріплено, що туризм, як діяльність, має важливе значення у житті народів, оскільки безпосередньо впливає на культурну, соціальну, освітню та економічну сфери життя держав та їх міжнародні відносини.

Основні положення Манільської декларації:

– проголошено права людини на відпочинок, відпустку та свободу пересування як природний наслідок права людини на працю [2, с. 131];

– доведено, що завдяки туризму створюються нові види діяльності і це має значення, адже вони стають джерелом нових робочих місць;

– підкреслено, що туризм є позитивним елементом соціального розвитку в усіх країнах, де він практикується, незалежно від рівня їх розвитку [3].

Отже, у Декларації було вперше визначено важливу роль сфери надання туристичних послуг, прав людини на пересування тощо. Зазначене мало прогресивний характер та було важливим у контексті активного розвитку міжнародних відносин. Велику роль відігравало те, що у положеннях Манільської декларації була закріплена необхідність сприяти створенню кращих умов праці для працівників туристичної індустрії. Можна вважати, що проголошення в Манільській декларації важливої ролі правовідносин з надання туристичних послуг стало базисом для прийняття подальших міжнародно-правових актів у цій сфері.

Черговим міжнародно-правовим документом, який значно вплинув на правове регулювання правовідносин з надання туристичних послуг, слід вважати Документ Акапулько, який було прийнято 21–27 серпня 1982 р. на Всесвітній нараді з туризму в Акапулько (Мексика). Всесвітня нарада з туризму є важливим кроком із впровадження положень, принципів і критеріїв Манільської декларації.

Основні положення Документу Акапулько:

– зазначено, що забезпечення соціального, культурного, освітнього, політичного й економічного керівництва сфери туризму здійснюється за допомогою державних заходів;

– наголошено на сприянні підвищення ролі міждержавних туристичних зв'язків;

– акцентовано на поліпшенні організації переміщення туристів через державні кордони, уніфікації митних, валютних і медичних формальностей;

– визначено, що рівень і якість туризму можуть залежати не лише від відповідної підготовки, а також і від зусиль зі створення найбільш сприятливих умов у навчанні і підготовці виконавців туристичних послуг [4].

За допомогою Документу Акапулько правовідносини з надання туристичних послуг все активніше розвивались, особливо завдяки нормам щодо спрощення всіх видів формальностей, що пов'язані з наданням та споживанням туристичних послуг. Також у цьому документі міститься норма, за допомогою якої активізувалась більш якісна робота постачальників туристичних послуг, що було актуально через стрімкий розвиток конкуренції.

Результатом розвитку міжнародно-правового регулювання правовідносин з надання туристичних послуг стало прийняття Хартії туризму і Кодексу туриста, схвалених резолюцією VI сесії Генеральної асамблеї Всесвітньої туристичної організації, яка відбулась у Софії 22 вересня 1985 р. У Хартії туризму в концентрованому вигляді були закріплені положення попередніх міжнародних форумів з питань туризму.

Основні положення Хартії туризму, які стосуються виконавців туристичних послуг:

– визначено необхідність забезпечення високої якості наданого туристичного продукту;

– встановлено забезпечення перешкоди заохоченню використання туризму для всіх видів експлуатації людей [2, с. 132];

– обґрунтовано надання необхідних сприятливих умов завдяки розвитку відповідного міжнародного і національного законодавства;

– зазначено перешкоджати дискримінації;

– наголошено на співпраці між собою, а також з публічною владою через національні і міжнародні організації з метою поліпшення координації їх діяльності і поліпшення якості послуг, що надаються ними [5].

Як можна побачити, у положеннях Хартії туризму детально розкриваються особливості правовідносин з надання туристичних послуг. Беручи за основу норми попередніх міжнародних нормативно-правових актів, положення Хартії набувають важливої актуальності. Завдяки Хартії туризму правовідносини з надання туристичних послуг змогли розвиватися більш прогресивно та координовано.

Безпосереднім продовженням ідей, закріплених у Хартії туризму, є Кодекс туриста, у якому містяться такі основні положення:

– проголошено загальні права та обов'язки туриста в державі, яку він відвідує;

– окреслено ряд послуг, що повинні надаватися туристам у місцях їх перебування;

– наголошено на можливості користування, через відповідні урядові заходи, кращими умовами в транспорті протягом тимчасового перебування, що можуть бути надані виконавцями туристичних послуг під час подорожі;

– зазначено на необхідності туристів після прибуття до місць туристичного інтересу, а також впродовж всього їх транзиту і тимчасового перебування, мати у своєму розпорядженні точну інформацію про умови і можливості, що надаються виконавцями туристичних послуг [6].

Завдяки положенням Кодексу туриста були розкриті питання стосовно обов'язків туриста, що мали велике значення для забезпечення безпеки туризму та гарантій прав туристів, об'єднання туристичних об'єктів, сприян-

ня взаєморозумінню та дружнім відносинам між народами як на національному, так і на міжнародному рівні та збереганню миру.

На Міжпарламентській конференції з туризму, що відбулася в Гаазі 10–14 квітня 1989 р., була прийнята Гаазька декларація з туризму. Це документ, у якому вагомо оцінюється розвиток правовідносин з надання туристичних послуг у світі.

У Гаазькій декларації, керуючись принципами Манільської декларації зі світового туризму, Кодексу туриста і Хартії туризму, які виділяли гуманістичний аспект туризму, було закріплено такі основні положення, які стосуються правовідносин з надання туристичних послуг:

– наголошено на необхідності включити в учбові плани шкіл та вищих учбових закладів дисципліну стосовно сфери надання туристичних послуг;

– доведено забезпечення підвищення престижу професій у сфері надання туристичних послуг;

– підкреслення важливості створення мережі учбових закладів, здатних надавати освіту у сфері надання туристичних послуг на основі стандартизованого на міжнародному рівні учбового плану;

– обґрунтовано ефективність сприяння процесу освіти і проведення курсів підвищення кваліфікації для виконавців туристичних послуг або викладачів цієї сфери;

– проголошено визнання найважливішої ролі засобів масової інформації у розвитку правовідносин з надання туристичних послуг [7];

– зазначено, що державному і приватним секторам слід приймати ефективні заходи з розширення можливостей процесу подорожування, поїздок і перебування шляхом спрощення туристичних формальностей;

– розглянута необхідність сприяння лібералізації юридичних положень, що застосовуються до туристів та виконавців туристичних послуг.

Положення Гаазької декларації з туризму підкреслили значення того, що якість туризму залежить від якості послуг, що надаються. Зазначалося, що відповідна освіта і навчання професіоналів у сфері надання туристичних послуг є дуже важливими для розвитку правовідносин з надання туристичних послуг. Гаазька декларація з туризму була інструментом міжнародного співробітництва, зближення між народами і чинником колективного й індивідуального розвитку і, завдяки своїм положенням, закликала парламенти, уряди, держави, приватні організації й установи, відповідальні за надання туристичних послуг, постачальників туристичних послуг, а також самих туристів ретельно враховувати її принципи і постійно використовувати їх у своїй діяльності.

Всесвітньою конференцією міністрів з туризму в Осаці (Японія) була прийнята Осацька декларація з туризму 1994 р. Декларація присвячена зростанню і значенню туризму, розвитку індустрії туризму, впливу міжнародного туризму на суспільство і довкілля, співвідношенню міжнародного туризму та миру на землі.

Основні положення Осацької декларації:

– наголошено на обов'язку туристів з повагою та терпимістю ставитись до інших культур у період своїх подорожей;

– підкреслено роль урядів та міжнародних організацій при формуванні політичних стратегій, які мають будуватися з урахуванням потреб туризму;

– зазначена необхідність підтримки урядовцями, при проведенні своєї політики, відміни бюрократичних бар'єрів, а також забезпечення безпеки туристів [8, с. 32].

Положення Декларації нагадували зміст попередніх міжнародно-правових актів і знову наголошували на стрімкому розвитку правовідносин з надання туристичних послуг і на обов'язках, покладених на всі сторони сфери надання та споживання туристичних послуг.

У період с 27 вересня по 1 жовтня 1999 р. у Сантьяго (Чілі) на сесії Генеральної асамблеї Всесвітньої туристичної організації було прийнято Глобальний етичний кодекс туризму. Метою Глобального етичного кодексу є узагальнення різноманітних документів, кодексів та декларацій, що були вже опубліковані та мали аналогічні цілі, для того, щоб доповнити їх новими положеннями, які відображали б розвиток суспільств [9].

Основні положення Глобального етичного кодексу, що стосуються правовідносин з надання туристичних послуг:

- підкреслено, що виконавці туристичних послуг і туристи повинні брати до уваги соціально-культурні традиції та звичаї всіх народів;

- доведено, що слід планувати об'єкти туристичної інфраструктури і види туристичної діяльності так, щоб забезпечувати захист екосистем, охороняти види дикої фауни і флори, яким загрожує зникнення.

Основні положення Глобального етичного кодексу, що стосуються виконавців туристичних послуг:

- встановлено, що виконавці туристичних послуг повинні погоджуватися з накладенням визначених обмежень на їх діяльність, яку вони здійснюють в особливо вразливих місцях, якими є зони пустель, полярні і високі гірні райони, тропічні ліси і вологі зони, які підходять для створення природних парків і заповідників, що охороняються;

- проголошено, що виконавцям туристичних послуг свою діяльність слід планувати так, щоб забезпечити зберігання й процвітання традиційних ремесел культури і фольклору;

- зазначені обов'язки виконавців туристичних послуг стосовно того, що вони повинні надавати туристам об'єктивні правдиві свідчення про місця призначення та забезпечувати повну ясність положень договорів;

- обґрунтовано, що виконавці туристичних послуг повинні турбуватися про безпеку, запобігання нещасним випадкам, охорону здоров'я і гігієну харчування для осіб, що звертаються за їх послугами;

- сформульовано, що виконавці туристичних послуг повинні забезпечувати наявність належних систем страхування і допомоги; нести відповідальність, надавати справедливую компенсацію при невиконанні своїх договірних зобов'язань;

- визначено, що виконавцям туристичних послуг необхідно впливати на культурний та духовний розвиток туристів; проходити належне початкове навчання і постійно підвищувати свою кваліфікацію.

Глобальний етичний кодекс туризму можна вважати найбільш вдосконалим міжнародним нормативно-правовим актом у сфері надання туристичних послуг, у якому були закріплені права та обов'язки туриста та виконавців туристичних послуг у повному обсязі. Через масове зростання туристів положення Кодексу наголошують на тому, що є дуже доречними деякі обмеження на діяльність виконавців туристичних послуг для того, щоб зберегти природу та забезпечити розвиток традиційних ремесел культури і фольклору. Положення Кодексу допомогли зробити важливий внесок у розвиток правовідносин з надання туристичних послуг, вдосконалили світову індустрію туризму в цілому та сприяли стійкому розвитку туризму і справедливому розподілу вигод, що утворюються в результаті його зростання за допомогою збалансування відносин між підприємствами направляючих і приймаючих країн.

Лідерами туризму з державного і приватного секторів з усього світу, що взяли участь у Конференції лідерів туризму тисячоліття, яка пройшла 30 вересня – 1 жовтня 2001 р. в Осаці (Японія) в рамках сесії Генеральної асамблеї Всесвітньої туристичної організації, була складена і схвалена Осацька декларація тисячоліття.

Основні положення Осацької декларації тисячоліття:

- проголошено, що діяльність з надання туристичних послуг є одним з провідних секторів економіки, особливо найменш розвинених країн, і тим самим стає потужним союзником у боротьбі з бідністю [8, с. 33];

- обґрунтовано застосування урядом і виконавцями туристичних послуг усіх заходів, необхідних для забезпечення безпечної обстановки для туристів і надання їм точних відомостей про стан безпеки в туристичних центрах;

- підкреслено, що необхідне здійснення подальшого спрощення міжнародних туристичних потоків;

- означена необхідність співпраці з місцевими товариствами щодо планування та розвитку туристичних центрів та послуг;

- підтверджено забезпечення стимулювання і підтримки освіти і професійної підготовки в області інформаційних технологій та електронного бізнесу для виконавців туристичних послуг [10].

Дослідивши особливості правового регулювання правовідносин з надання туристичних послуг, ми можемо зробити висновок, що в усіх перелічених міжнародно-правових актах зазначені схожі положення, що дозволяє всім актам доповнювати один одного та бути єдиною і невід'ємною міжнародно-правовою базою у сфері туризму в цілому.

Основними положеннями, що закріплені у міжнародно-правових актах у сфері правовідносин з надання туристичних послуг, є:

- проголошення права людини на відпочинок, відпустку та свободу пересування;

- сприяння державами створенню кращих умов праці для виконавців туристичних послуг;

- закріплення загальних прав та обов'язків туриста, а також виконавців туристичних послуг;

- поліпшення організації переміщення туристів через державні кордони;

- забезпечення безпеки туристів;

- надання точної і вичерпної інформації туристам;

- сприяння поширенню інформації про звичаї місцевого населення, його традиційну і релігійну діяльність, місцеві заборони;

- забезпечення працівниками у сфері туристичної діяльності високої якості надаваного туристичного продукту;

- планування туристичної діяльності таким чином, щоб забезпечити оберігання культурної спадщини;

- впровадження у туристичну сферу інформаційних технологій;

- підвищення якості життя всіх народів і найважливішого чинника зміцнення світу і міжнародного взаєморозуміння за допомогою туризму.

За всю історію розвитку туризму розглянуті міжнародно-правові акти у сфері правовідносин з надання туристичних послуг доповнювали один одного та були основою для розробки українського законодавства у цій сфері. Стан міжнародних та національних нормативно-правових актів може як активізувати, так і гальмувати розвиток правовідносин з надання туристичних послуг. Вважаємо, що для подальшого розвитку правовідносин з надання туристичних послуг незаперечним є виконання всіх положень українських та міжнародних нормативно-правових актів, а також використання окремих положень у договорах з надання туристичних послуг та внутрішніх правилах діяльності у сфері туристичного бізнесу. Для вдосконалення нормативно-правової бази надання туристичних послуг та розвитку сфери туризму в цілому необхідно ретельно стежити за дотриманням норм як міжнародного, так і українського законодавства та проводити всі необхідні заходи стосовно гармонізації національного законодавства з міжнародним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міщенко А.Г. Міжнародне співробітництво у сфері туризму // Науковий вісник Київського гуманітарного інституту. Серія «Економічні науки». – 2008. – № 1. – С. 18–24.
2. Єпіфанова Ю.С. Правове регулювання туристичної діяльності : [навч. посібник] / [Ю.С. Єпіфанова, Л.В. Новікова, О.А. Файєр] ; за ред. Л.В. Новікової. – Х. : ФОП Бровін О.В., 2014. – 238 с.
3. Манильская декларация по мировому туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eco-tourism.kz/eco4.html>.
4. Документ Акапулько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://docs.cntd.ru/document/901813697>.
5. Хартія туризму : Міжнародний документ від 01.01.1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_640.
6. Кодекс туриста : Міжнародний документ від 01.01.1982 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_641.
7. Гаазька декларація Міжпарламентської конференції з туризму : Міжнародний документ від 14.04.1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_904.
8. Соколова Н.А. Туризм в Российской Федерации : [учеб. пособие] / Н.А. Соколова. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 224 с.
9. Глобальний етичний кодекс туризму : Міжнародний документ від 01.10.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/983_001.
10. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй : Міжнародний документ від 08.09.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_621.